

УДК 37.037: 378.147

ББК 74.580.055

Ольга Пірус

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ” У СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ І-ІІ РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ

У статті описано експериментальну апробацію моделі застосування інтерактивних методів навчання в процесі підготовки фахівців галузі фізичної культури на прикладі викладання дисципліни “Теорія і методика легкої атлетики”, проаналізовано її ефективність.

Ключові слова: модель застосування інтерактивних методів навчання, інтерактивні методи навчання, професійна підготовка, етапи підготовки.

В статье описана экспериментальная апробация модели использования интерактивных методов обучения в процессе подготовки специалистов сферы физической культуры на примере преподавания дисциплины “Теория и методика легкой атлетики”, проанализирована ее эффективность.

Ключевые слова: модель использования интерактивных методов обучения, интерактивные методы обучения, профессиональная подготовка, этапы подготовки.

In the article experimental approbation of studies is described in the process of training of specialists in the field of physical culture on the example of teaching “Theory and methods of track-and-field”, its efficiency is analysed.

Key words: the model of model of application of interactive methods of studies, interactive methods of studies, professional training, stages of training.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Сучасний підхід до навчання студентів у ВНЗ І-ІІ рівнів акредитації з напрямку “Фізичне виховання і спорт” має забезпечувати відповідний рівень знань випускників, створювати можливості для формування в майбутніх фахівців активної життєвої позиції, розвивати широкий світогляд та педагогічне мислення, психолого-педагогічні здібності та педагогічну майстерність [6].

Ураховуючи специфіку роботи педагогів цього фаху, актуальною є проблема формування в них педагогічних умінь та навичок, які необхідні для розв’язання різних психолого-педагогічних ситуацій. При цьому важлива роль відводиться створенню такого середовища, у якому майбутні фахівці набуватимуть досвіду міжособистісних стосунків у колективі, утвердження навичок ведення здорового способу життя та будуть мати можливість для самореалізації, саморозвитку [2; 7; 9].

На сучасному етапі розвитку освіти з фізичної культури актуальною стає проблема дієвого вдосконалення системи підготовки кваліфікованих фахівців на підставі впровадження інноваційних технологій, які в майбутньому можуть використовуватися вчителями фізичної культури в педагогічній діяльності [8].

У контексті піднятої проблеми серед науковців, викладачів-практиків проходять пошуки таких дидактичних моделей, які сприяли б оптимізації процесу професійної підготовки кадрів. Проблему вдосконалення методів навчання та форм проведення занять у навчальному процесі навчальних закладів з фізичного виховання та спорту висвітлювали у своїх працях О.С.Куц (1995), А.І.Альошина (1994), Ю.Я.Ярошенко (1994), В.А.Філіпов (1994), В.Г.Савченко (2003), Т.Ю.Круцевич (2006). Проте ефективність застосування інтерактивних методів навчання в процесі підготовки студентів залишається малодослідженою.

І.Я.Зязюн та Г.М.Сагач [5] визначають однією з вимог до розробки дидактичної моделі інтерактивну, яка передбачає діалог зі студентом.

Модель навчального процесу – це еталонне уявлення про навчання студентів, його конструювання в умовах конкретних освітньо-виховних закладів. Разом із цим, на думку вчених, ця модель повинна передбачати цілі, основи організації та проведення навчального процесу.

Моделювання, як зазначає С.І.Архангельський, повинно сприяти переведенню окремих знань у їх цілісну систему знань, що дозволяє на основі результатів досліджень, розрахунків, спостережень, логічного аналізу, які проводяться на моделях, аналізувати процеси, що відбуваються в дійсних об'єктах. Разом із тим воно могло б за результатами спостереження сторін оригіналу створювати узагальнену, абстрактну, ідеальну модель об'єкта, а також виступати як замітник або представник об'єкта вивчення. При цьому автор відводить важливу роль засобам коментування певної інформації про об'єкт, який вивчається та виступає як оператор, що зв'язує апарат вираження моделі та призводить до розв'язання поставлених завдань [1].

Таким чином, педагогічні технології інтерактивного навчання створюють умови для проектування професійних ситуацій з опорою на педагогічні принципи, мету навчання, зміст програмного матеріалу, умови, у яких протікає навчально-виховний процес, а також контингент, який навчається, та його індивідуальні переваги. Слід відзначити, що розробка й реалізація моделі інтерактивного навчання відображає педагогічну творчість викладача, який проводить навчально-виховний процес.

В інтерактивному навчанні можна використовувати різні форми та методи навчання. Методологія інтерактивного навчання не відкидає інші підходи, а доповнює їх. У цьому випадку особливо важливим є дотримання принципів інтерактивного навчання [3].

Метою роботи було експериментальне дослідження ефективності моделі застосування інтерактивних методів навчання в процесі підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту у ВНЗ I–II рівнів акредитації.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було проведено аналіз й узагальнення даних науково-методичної та спеціальної літератури, анкетування, педагогічний експеримент, теоретичне моделювання, математико-статистичну обробку результатів дослідження. За допомогою методів математичної статистики було здійснено оцінювання теоретико-методичних знань і практичних умінь студентів, а також порівняльний аналіз контрольної та експериментальної груп. У ході педагогічного експерименту для кількісного аналізу результатів педагогічних досліджень застосовували такі параметри математичної статистики: середнє арифметичне – $\bar{x}$; індекс задоволеності педагогічною діяльністю (Y):

$$Y = \frac{a(+1) + b(0,5) + c(0) + d(-0,5) + e(-1)}{n},$$

де n – кількість опитаних студентів; коефіцієнт навченості – (K):

$$K = \frac{n}{N},$$

де n – кількість правильних відповідей, N – загальна кількість запитань; коефіцієнт кордації (W) – для визначення ступеня узгодженості думок експертів:

$$W = \frac{12S}{m^2(n^3 - n)}.$$

Для дослідження впливу нової методики на рівень оволодіння професійними знаннями застосовували критерій однорідності χ^2 (хі-квадрат), емпіричне значення якого обчислювали за формулою:

$$\chi^2 = n \cdot m \cdot \sum_{i=1}^L \frac{\left(\frac{n_i}{n} - \frac{m_i}{m} \right)^2}{\frac{n_i + m_i}{n \cdot m}},$$

де L – градації балів у порядковій шкалі;

n – вектор балів для експериментальної групи;

m – вектор балів для контрольної групи;

n_i – кількість членів експериментальної групи, які отримали i -й бал;

m_i – кількість членів контрольної групи, які отримали i -й бал.

Критичні значення χ^2 -критерію для рівня значущості $\alpha = 0,05$ і різних, зокрема менших від 10, градацій шкали відношень наведені в таблиці:

Таблиця 1

Критичні значення χ^2 -критерію

$L-1$	1	2	3	4	5	6	7	8	9
χ^2	3,84	5,99	7,82	9,49	11,07	12,59	14,07	15,52	16,92

Для оцінки визначення достовірностей відмінностей з показників рівня задоволеності та рівня засвоєння знань у контрольній та експериментальній групах використовували критерій знаків.

Ураховуючи дані загальноприйнятої градації рівнів узгодженості, коефіцієнти інтерпретували таким чином: 0,95–0,99 – відмінна надійність; 0,90–0,94 – добра, 0,80–0,89 – допустима; 0,70–0,79 – погана; 0,60–0,69 – сумнівна.

У ролі експертів виступали викладачі ДВНЗ Івано-Франківського коледжу фізичного виховання, які мали достатній викладацький стаж роботи (10–15 років) у ВНЗ.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі ДВНЗ ІФКФВ. Сукупна вибірка становила 350 респондентів. За результатами відбору було скомплектовано контрольну ($n = 30$) та експериментальну ($n = 30$) групи. Для досягнення параметрів однорідності в зазначених групах до їхнього складу ввійшли студенти одного віку, фізичного розвитку та теоретичної підготовленості. Засвоєння навчального матеріалу з легкої атлетики здійснювалося відповідно до робочої програми й часу, відведеного на вивчення кожного виду.

Результати дослідження. У розробленій нами експериментальній моделі визначені такі складові: мета, завдання, етапи підготовки, компоненти підготовки, принципи побудови, методи та методичні прийоми, форми занять, педагогічні умови, критерії та результат. Співвідношення цих складових повинно відображати систему фахової підготовки студентів вищих навчальних закладів з фізичного виховання і спорту I–II рівнів акредитації, а саме: взаємозв'язок діяльності викладача й студента; співробітництво й діалогове навчання; зміст, форми й методи навчання, що виступають як посередник між викладачем та студентом (рис. 1).

У зв'язку з відсутністю теоретичних і методичних інтерактивних розробок щодо впровадження їх у навчальний процес спортивно-педагогічних дисциплін наша експериментальна модель відрізнялася від діючої програми наявністю інтерактивних методик.

Процес реалізації інтерактивних методів навчання здійснювався за О.Гулінською [4], який передбачав використання зазначених методів залежно від місця в навчально-виховному процесі.

Підбір інтерактивних методів навчання здійснювався після визначення мети, змісту, форм організації навчання, засобів, конкретних умов, особливостей контингенту студентів та можливостей викладача.

Для розв'язання поставлених завдань майбутній фахівець має бути здатним діагностувати, прогнозувати, проектувати педагогічні ситуації, а також застосовувати арсенал методів і засобів для їх розв'язання. При цьому важлива роль відводилася рефлексії та креативним можливостям студентів. Для цього необхідно володіти професійними знаннями, вміннями, які утворюють добру основу професійної діяльності майбутніх педагогів.

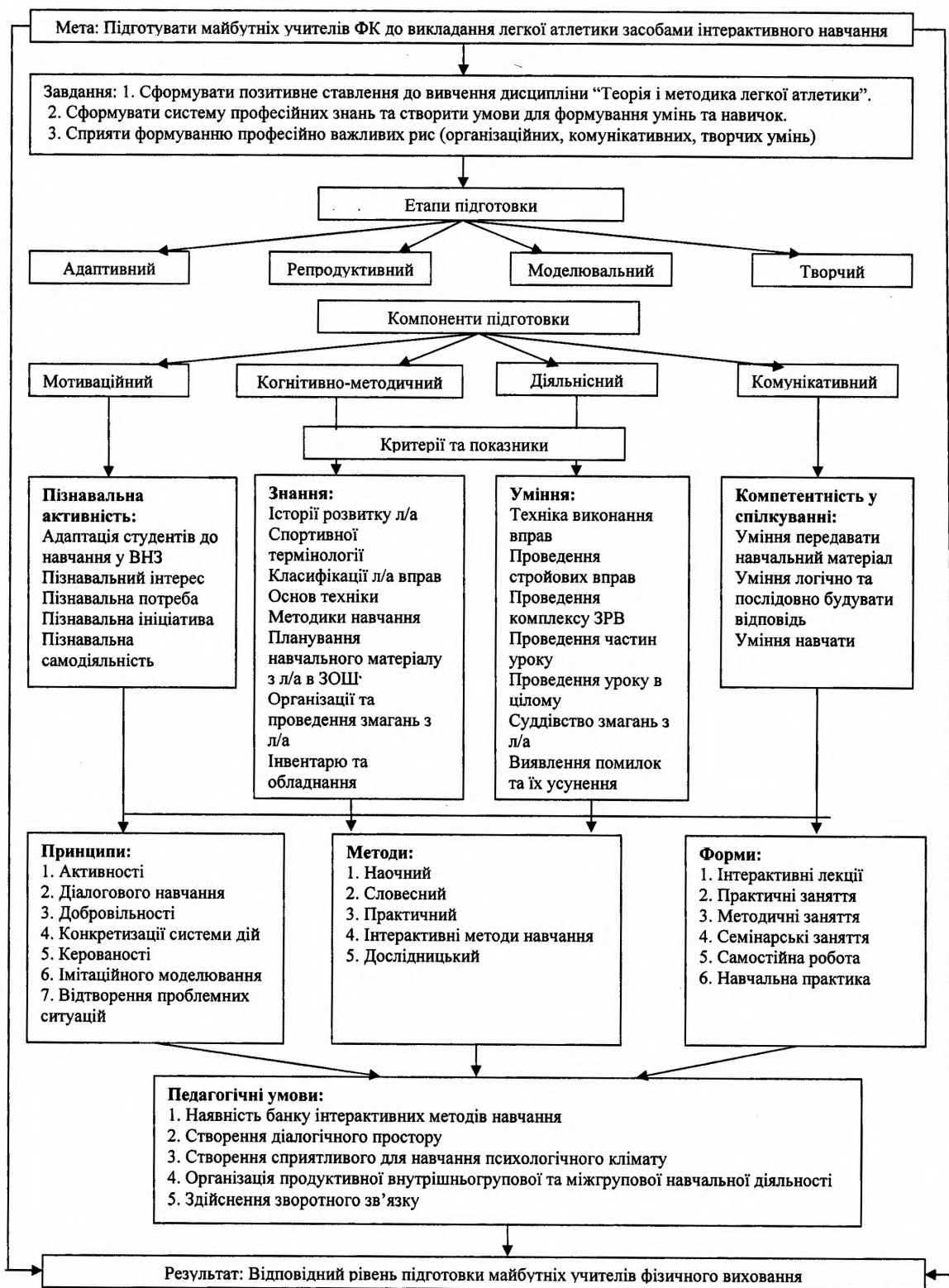

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх учителів ФВ у процесі викладання "ТіМл/а" засобами інтерактивного навчання

Під час формувального експерименту розроблена нами модель передбачала чотири етапи, на кожному з яких здійснювалося формування професійних знань, умінь та навиків.

На першому етапі (*адаптивному*) відбувалося становлення зацікавленості, позитивного ставлення до навчання, утвердження пізнавальних та професійних інтересів. Це забезпечувалося шляхом вивчення предмета, взаємозв'язку з іншими дисциплінами. Важлива роль відводилась усвідомленню потреби в одержанні знань, обов'язку та відповідальності в застосуванні їх у подальшій фаховій діяльності. Із цією метою використовувалися різноманітні методи навчання, які сприяли стимулюванню пізнавальної активності, а також збагаченню студентів спеціальною інформацією, а саме весь арсенал методів навчання: словесні, наочні, практичні, репродуктивні та пошукові, методи формування пізнавального інтересу (дискусія, диспут, метод включення студентів у ситуацію, метод пізнавальної, дидактичної та рольової гри).

На другому етапі (*репродуктивному*) формувалася система професійних знань під час вивчення базової навчальної дисципліни "Легка атлетика". Цей етап передбачав активне сприйняття й запам'ятовування навчальної інформації, розвиток творчих здібностей і вмінь, які сприяють осмисленому й самостійному оволодінню знаннями й творчими способами діяльності. Перевагу на цьому етапі мали інтерактивні методи навчання неімітаційного характеру (проблемна лекція, керована лекція, лекція з паузами, лекція з розгляду конкретних ситуацій, лекція-вікторина). Третій етап (*моделюючий*) передбачав формування необхідних професійних умінь: раціонально планувати роботу; створювати чітку систему завдань подальшої діяльності; добирати способи швидкого виконання завдань; уміти вносити корективи під час діяльності.

Пріоритетом цього етапу були практичні заняття, організація самостійної роботи, аналіз педагогічних ситуацій, робота в малих групах, робота в парах, методи роботи під керівництвом педагога.

Перевагу на цьому етапі мали імітаційні інтерактивні методи навчання (ігрові вправи, ігри-імітації, комплексно-дієві ігри, ігри-змагання, мікроситуація).

На четвертому етапі (*творчому*) здійснювалася самореалізація та самовдосконалення студентів під час практичних занять, навчальної практики. У цей період переважали практичні методи, аналіз проблемних і професійних ситуацій, тренінги, ділові ігри, широкоформатні ситуації, проблемно-пошукові завдання, ситуації-ілюстрації, методи контролю (спостереження за навчальною діяльністю), самоконтролю й самостійна робота.

Для визначення ефективності запропонованої нами методики взято до уваги такі критерії: задоволеність професійною підготовкою, рівень засвоєння знань, рівень навченості, пізнавальна активність, особистісна активність і критерії індивідуально-особистісного розвитку.

Для проведення експерименту ми провели діагностичний тест для визначення початкового рівня знань (за методикою В.П.Беспалька) з легкої атлетики та виявлення впливу домінуючих мотивів (матеріали анкетування), що зумовлюють їхнє ставлення до вивчення дисципліни "Теорія і методика легкої атлетики".

Результати діагностичного тесту показали в основному невисокий рівень знань, який складав 20,83% як у контрольній, так й експериментальній групі та відповідно незначний інтерес до вивчення дисципліни. Результати змін у формуванні мотиваційного компонента свідчать, що в процесі експериментальної роботи збільшилася кількість студентів з позитивною мотивацією. На початку експерименту на II курсі рівень мотивації студентів у КГ складав 36%, а ЕГ – 40%, низький рівень мотивації відображався в незнанні змісту дисципліни, присутності психологічної неготовності (скутість, страх тощо) до виконання роботи на заняттях з легкої атлетики, неусвідомленні важливості значення вмінь та навиків для подальшої діяльності. У кінці курсу в КГ рівень мотива-

ції збільшився до 45%, а в ЕГ після використання інтерактивних методів навчання спостерігалася динаміка росту до 66%. Ці дані підтверджують те, що ефективність навчальної діяльності визначається не тільки зовнішніми, але й внутрішніми показниками, серед яких важливу роль відіграють мотиви навчання.

На III курсі в студентів рівень мотивації в КГ складав 51%, а в ЕГ – 53,6%, по закінченні експерименту в КГ цей показник не відображав значних змін і становив 53%, одним з основних чинників такого ставлення було використання здебільшого методів викладання, спрямованих на механічне запам'ятовування. В ЕГ цей показник збільшився до 83%.

Наші спостереження засвідчують, що максимальне задоволення навчальною діяльністю (методика за В.А.Ядовим) у контрольній (КГ) та експериментальній (ЕГ) групах спостерігалася в кінці вивчення курсу – 0,50 та 0,65 ($p < 0,05$) та мінімальне в ЕГ перед початком експерименту – 0,35 ($p < 0,05$), а в КГ – у кінці першого етапу навчання – 0,30 ($p < 0,05$). Низький рівень задоволеністю пояснюється, на нашу думку, процесом адаптації в навчальному закладі, неусвідомлення значущості дисципліни в подальшій професійній діяльності. Спад рівня задоволеності на II курсі в КГ, на наш погляд, викликано тим, що, не маючи глибоких знань та достатнього рівня сформованих умінь з легкої атлетики, у процесі навчання студенти зіткнулися з підвищеними вимогами до дисципліни (табл. 2).

Таблиця 2

Загальний індекс задоволеності професійною діяльністю в студентів

Етапи виміру	Індекс задоволеності професійною діяльністю	
	КГ	ЕГ
До початку експерименту	0,35	0,35
Після першого етапу навчання	0,30	0,45
Наприкінці вивчення курсу	0,50	0,65

У кінці II курсу рівень задоволеності професійною діяльністю в ЕГ досягнув середнього рівня, що говорить про те, що впровадження нетрадиційної методики не завжди дає миттєвий результат. На наш погляд, це зумовлюється процесом адаптації до нових умов навчання.

Аналіз індексу задоволення студентів навчальною діяльністю на різних етапах вказує на певний приріст його показників (табл. 3).

Таблиця 3

Показники рівня задоволеності навчальною діяльністю на етапах навчання

Етапи навчання	Індекс задоволеності					
	КГ			ЕГ		
	до	II к.	III к.	до	II к.	III к.
Ознайомлення та отримання теоретичних знань	0,25	0,25	0,35	0,30	0,45	0,45
Формування та вдосконалення професійних умінь	0,35	0,25	0,50	0,35	0,55	0,65
Закріплення отриманих знань	0,45	0,40	0,65	0,40	0,65	0,85

Найбільше задоволення спостерігалася в студентів, які володіли найвищим рівнем підготовленості, оскільки мали високий рівень мотивації. Окрім цього, ми можемо стверджувати, що інтерактивна діяльність позитивно впливає на емоційну грань особи-

стості, що сприяє досягненню високої результативності. У результаті експерименту створювалися сприятливі умови для переходу студентів із нижчого рівня на більш високий. Ми спостерігали, що відповідний рівень мотивації значно впливав на активність студентів, яка забезпечувала інтенсивність навчальної діяльності та сприяла якісним змінам. Натомість традиційна форма навчання не забезпечувала достатнього емоційного впливу, а для більшості студентів було одним з головних і важливих факторів.

Проведений аналіз результатів експерименту за показниками рівня засвоєння знань (методика за В.П.Беспальком) засвідчив значну перевагу інтерактивних методів навчання в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури. Так, після завершення навчання середній показник засвоєння знань у контрольній групі складав 0,68 ($p < 0,05$), тоді як в експериментальній цей показник дорівнював 0,90 ($p < 0,05$). Визначення рівня знань здійснювалося на трьох рівнях: розпізнавальному, репродуктивному та продуктивно-творчому. Ураховуючи складність завдань на кожному з рівнів, темпи приросту в знаннях виявилися значно вищими в експериментальній групі (табл. 4).

Таблиця 4

Показники рівня засвоєння знань у ході експерименту

Рівні знань	Коефіцієнт засвоєння			
	КГ		ЕГ	
	II	III	II	III
Розпізнавальний	0,70	0,80	0,85	0,95
Репродуктивний	0,55	0,65	0,82	0,90
Продуктивно-творчий	0,58	0,60	0,80	0,87

У КГ на II курсі на розпізнавальному рівні коефіцієнт засвоєння знань дорівнював 0,70 ($p < 0,05$) та на III курсі – 0,80 ($p < 0,05$), проте в студентів ЕГ відповідно 0,85 та 0,95 ($p < 0,05$). На другому й третьому рівнях як у КГ, так й ЕГ спостерігалася тенденція до спаду, оскільки завдання вимагали від студентів високого рівня підготовленості. При цьому коефіцієнт засвоєння знань в ЕГ на другому та третьому етапах був вірогідно вищим і складав на II курсі – 0,82 та 0,90, на III курсі – 0,80 та 0,87, відповідно в КГ – 0,55 і 0,65 та 0,58 і 0,60.

За результатами діагностики навченості визначалася кількість студентів, яка відповідала високому, середньому, задовільному та низькому рівням підготовленості. В експериментальній групі в кінці вивчення курсу на високому рівні знаходилися 40% студентів, різниця з результатами проміжного оцінювання складала 15% (25% в кінці II курсу), на середньому рівні відзначено збільшення кількості студентів до 36,65%, різниця складала 6,7% (29,95% в кінці II курсу), із задовільним рівнем відзначено 16,65% студентів, у порівнянні з II курсом спостерігалася тенденція до зменшення цієї кількості – 24,95%, різниця складала 8,3%. Аналізуючи показники низького рівня, тут спостерігався значний приріст результатів. У кінці року цей показник дорівнював 6,65% (19,95% – у кінці II курсу) та різниця становила 13,3%. У процесі навчання відбувалися переміщення студентів з одного рівня на інший, що дає змогу стверджувати про ефективність використання інтерактивних методів навчання. У контрольній групі спостерігалися незначні зміни, кількість студентів із високим рівнем підготовленості впродовж усього навчання знаходилася на одному рівні й складала 10%. На 6,6% збільшилася кількість студентів із середнім рівнем підготовленості (26,6% в кінці навчання та 20% в кінці II курсу). Кількість студентів, які відповідали задовільному рівню підготовленості, на завершення навчання складала 16,65%, у кінці II курсу – 21,65%, різниця складала 5%. Проте в контрольній групі хоч і спостерігалася незначне зменшення кількості

студентів із низьким рівнем від 48,35% до 45%, усе ж залишилася значна кількість студентів, яка відповідала низькому рівню підготовленості, і різниця складала лише 3,35%. Так, приріст переміщення студентів із задовільного на середній та високий рівні підготовленості в експериментальних групах становив 60%, а в контрольних групах – 19,95%.

Наведені вище показники свідчать про вагому перевагу експериментальної методики навчання в оптимізації навчального процесу, оскільки за один і той самий проміжок часу професійні вміння й навички досягли різного якісного рівня свого розвитку в експериментальних і контрольних групах, а це дає змогу стверджувати, що застосування інтерактивних методів навчання створило сприятливі умови для інтенсифікації процесу формування й розвитку необхідно важливих професійних навичок.

Щодо формування самооцінки теоретичних знань студентів ЕГ, то вона в середньому виявилася помітно вищою, ніж у студентів контрольних груп. До того ж в експериментальних групах вона мала тенденцію до помітного зниження в порівнянні з експертною оцінкою компетентних викладачів, а в контрольних групах була більш реальною або навіть трохи завищеною.

Аналіз самооцінки практичних умінь засвідчував, що студенти як контрольної, так й експериментальної групи значно занижують свої можливості, що пояснюється недостатнім комунікативним рівнем та присутністю психологічних факторів.

В обох групах найбільш вимогливими до себе виявилися студенти високого й середнього рівнів підготовленості. Самооцінка студентів низького рівня й експертна оцінка компетентних викладачів, як завжди, мали незначні розбіжності: в експериментальних групах на II курсі – у бік завищення, а на III курсі – у бік заниження, у контрольних групах – у бік зростання.

Результати експертної оцінки теоретико-методичних знань та практичних умінь дають змогу стверджувати, що застосування інтерактивних методів навчання в процесі викладання дисципліни “Теорія і методика легкої атлетики” є ефективними. Коефіцієнт конкордації при оцінюванні теоретико-методичних знань дорівнював $W = 0,88$, $X^2 = 49,28$, при $P < 0,05$ і $V(7)$ $X^2_{роз}(49,28) > X^2_{таб}(14,07)$. Коефіцієнт конкордації при оцінюванні практичних умінь складав $W = 0,98$, $X^2 = 101,92$, при $P < 0,05$ і $V(13)$ $X^2_{роз}(101,92) > X^2_{таб}(22,03)$. Отримані результати дають змогу стверджувати про виявлену статистичну достовірну узгодженість. Згідно із загальноприйнятою градацією рівнів узгодженості можемо оцінити узгодженість групи експертів під час оцінки теоретико-методичних знань як прийнятну та під час оцінки практичних умінь як відмінну й зазначити ефективність названої методики.

Висновки

1. Апробація й застосування інтерактивних методів навчання показали багатofункціональність зазначених методів та широкі можливості моделювання у вирішенні завдань підвищення ефективності навчального процесу під час викладання спортивно-педагогічної дисципліни “Теорія і методика легкої атлетики”.

2. Доведено, що інтерактивні заняття сприяють формуванню позитивної мотивації до навчання. Разом із тим визначена залежність якості засвоєння професійних знань та формування вмінь студентів від психологічних особливостей особистості студента та викладача.

3. У результаті застосування інтерактивних методів навчання спостерігалось підвищення ефективності навчання, інтенсифікація процесу навчання, активізація процесу навчання, розвиток та становлення самопізнання, ділових та особистісних якостей, забезпечення професійного самовизначення, соціально-психологічної адаптації студентів.

Таким чином, результати проведеного дослідження підтверджують висунуту гіпотезу про те, що професійна підготовка фахівців фізичної культури стала більш ефективною, а застосування інтерактивних методів навчання в процесі викладання дисципліни

“Теорія і методика легкої атлетики” дозволило змоделювати професійне середовище та умови діяльності в ньому.

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные связи и методы / Сергей Иванович Архангельский. – М. : Высшая школа, 1980. – 368 с.
2. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання / Вільчковський Е. С. // Розвиток педагогічної і психологічних наук в Україні 1992–2002 рр. : зб. наук. пр. – Х. : ОВС, 2002. – Ч. 1. – С. 301–310.
3. Волкова Л. В. Педагогічна технологія застосування ділової гри у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів фінансово-економічного профілю : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Волкова Людмила Вікторівна. – К., 2006. – 206 с.
4. Гулінська О. Інтерактивне навчання : теоретичний аспект / Оксана Гулінська // Сільська школа України. – 2004. – № 27 (99). – С. 15–19.
5. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – К. : Українсько-фінський ін-т менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
6. Панасюк І. В. Характеристика моделі підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до впровадження тренінгів у школі / І. В. Панасюк // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Черкаси, 2009. – № 150. – С. 40–47.
7. Сергієнко Л. П. Інноваційний зміст системи підготовки спеціалістів фізичного виховання і спорту / Сергієнко Л. П. // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2003. – № 3–4. – С. 23–32.
8. Шабиліна О. Л. Совершенствование общепедагогической подготовки студентов физической культуры / О. Л. Шабиліна, А. Н. Шалгин // Теория и практика физической культуры. – 2000. – № 12. – С. 15–17.
9. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття / Шиян Б. М. // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. – Рівне : Принт Хауз, 2001. – Вип. 2. – С. 371–374.

Рецензент: канд. пед. наук, доц. Презлята Г. В.